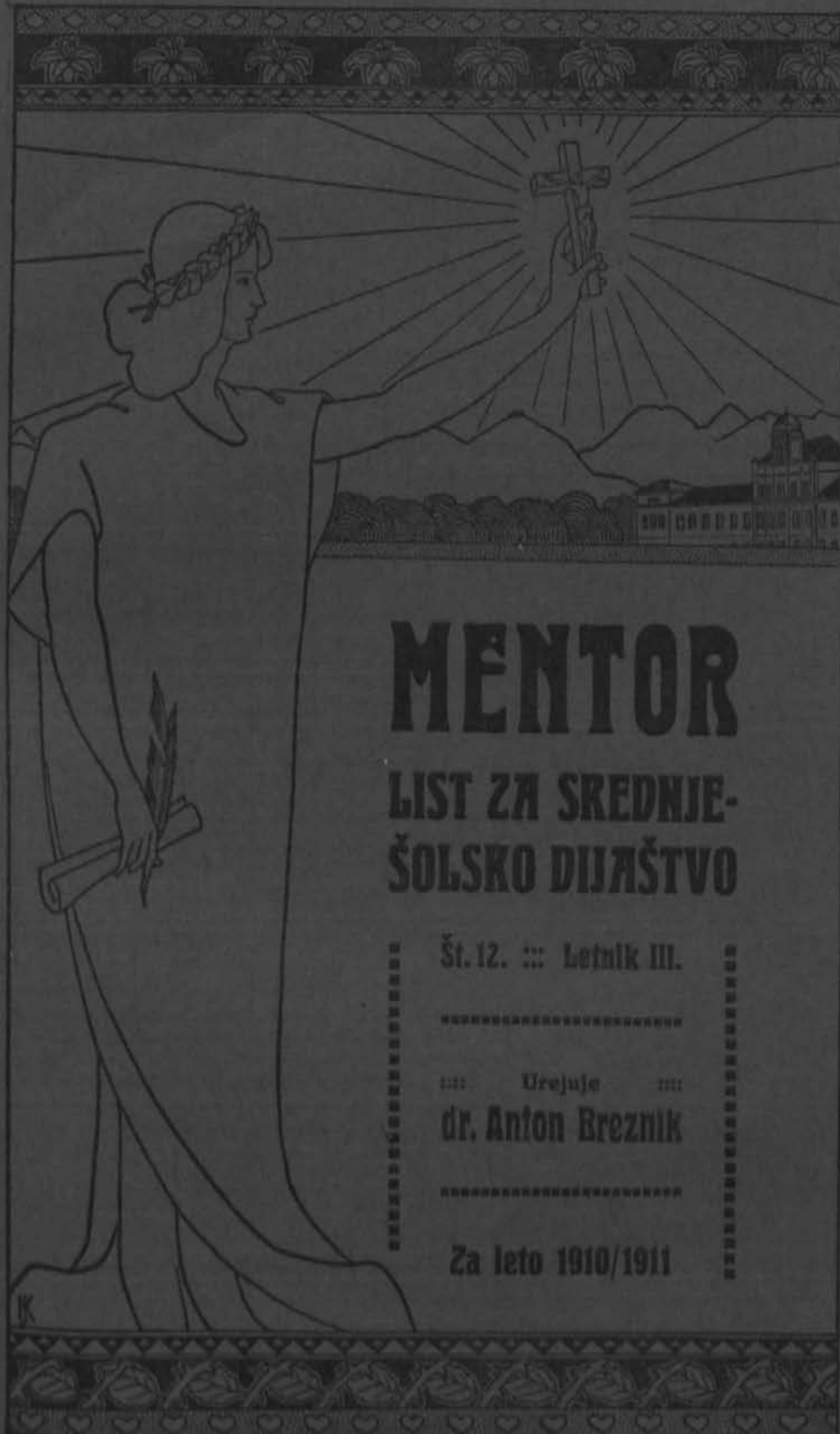

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 12. ::: Letnik III.

Urejuje :::
dr. Anton Breznik

Za leto 1910/1911

Vsebina.

Značaj. (Ksaver Meško.) (III.)	265
Homer in njegova pesem. (Dr. J. Gnidovec.)	267
To in ono iz Bohinja. (I. Kogovšek.) (Konec.)	271
Literarni pogovori. (Prof. L. Arh.)	277
Izgubljeni sin ... (C. Savski.)	278
Zadnji žarki. (Nedin Šterad.)	279
Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.) (Dalje.)	281
Drobiž: Uganka za zemljepisce. — Rešitev etnološke uganke. — Katoliški esperantisti	283

IVAN SEUNIG Ljubljana, Stari trg 7.
Trgovina z usnjem. Izvoz na drobno in debelo.

Lepa prilžnostna darila.

Največja in najbogatejša
tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi in pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 5 K naprej; nakit-
nate lepe ure od 10 K 50 naprej; srebrne cil-rein. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rein. ure
od 10 K naprej; diamantni prstan od 32 K naprej; briljantni prstan od 80 K naprej. — Lepe
novosti v kina in pravem srebru po znižanih cenah. Naročite novi cenik s katalogom
tudi po pošti zastati. — Singerjevi šivalni stroji od 80 K naprej, tudi za plečenje (poak brezplačno).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 26

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplomerov, daljnogledov itd. Popravlja očal,
ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

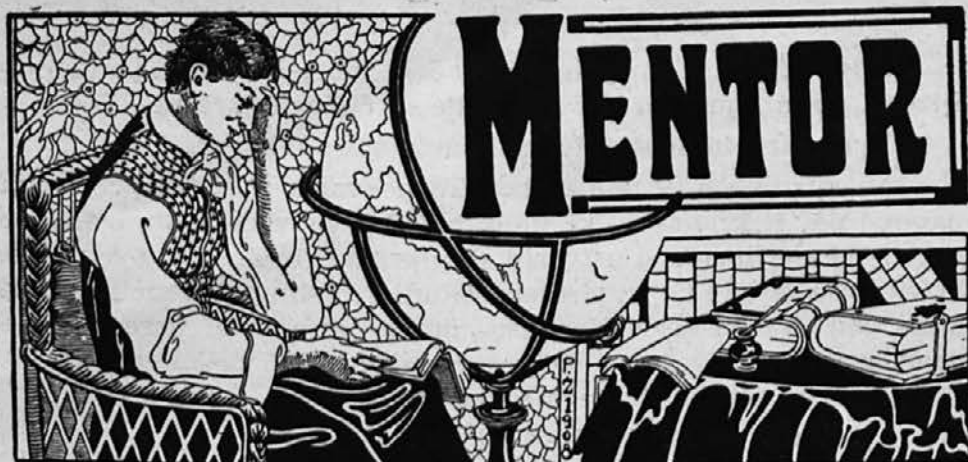
KREGAR & SELJAK.

Kupujte edino „**SAVA**“-kremo v korist obmejnim Slovincem.

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljub-
ljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake
dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani.

Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Letnik III.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 12.

Ksaver Meško:

Značaj.

III, 2.

Ničesar ni naš vek tako zelo potreben kakor ljubezni!

Naš čas ne pozna ljubezni, ali je pozna premalo. Še več! Svet, ves nervozen, hlepeč po bogastvu, po uživanju, zasmehuje ljubezen, zasramuje milino, dobrotljivost. Stroji, in boj z njimi, brezdušno tekinovanje, so ga naredili trdega, skoro topega; uživanje mu je zamorilo v srcu nežne kali, vsajene od Stvarnika; ker Stvarnik nikogar ne vrže med človeške milijone, ne da bi mu dal na pot najpotrebnejše popotnice: miline srca, čuteče duše; nehvaležnost, ki jo srečavamo v življenju dan na dan, korak za korakom, je mnogim ranila srce, omračila dušo.

A baš zaradi tega je naš čas bolj potreben ljubezni in usmiljenja, dobrotljivosti in miline, nego katerikoli vek. Edina ljubezen ga bo prerodila, prenovila in — osrečila.

Največje usmiljenje, najbolj topla ljubezen pa se rodi iz trpljenja. Najmogočnejše sočutje s trpečim klije iz src, v katerih je trpljenje najgloblje oralo. Ker le globoka srca morejo prav ljubiti. Kdor nikoli ni resnično trpel, ostane vse življenje površen: eden iz velike množice. Vrzite grezilo v njegovo srce, kadarkoli hočete, zjutraj, opoldne ali zvečer, ob veselju ali trpljenju, nikoli se ne bo globoko pogreznilo. Vse srce je sama plitvina! Plitvo je zase, v težkih in veselih dneh; še plitvejše za druge. Malenkostni, prevzetni in napihnjeni, sami v se zaljubljeni so ljudje, ki niso nikoli trpeli. Zato odbijajo; celo ranjajo s svojim vedenjem, s svojimi besedami. A kdor je trpel, je tih mož, dobrotljiv sodnik, ponižen in vedno pripravljen tolažnik in pomočnik.

Kdor hrepeni po popolnosti značaja, mora hrepeneti po dobrotljivosti, milini, ljubezni. Hčerke božje so, čudovito krasne.

Ljubeznivi in dobrotljivi bodimo v mislih.

Ne mislimo o drugih slabo! To pokvarja značaje; pripravlja namreč pot h krivicam, ki jih v besedah in v občevanju delamo tistim, o katerih smo si ustvarili slabo sodbo. In dostikrat napačno, krivično sodbo! In ne prepirajmo se tudi v mislih ne! Take sovražne misli omračijo in zledenijo dušo, narede srce trdo, naše vedenje neprijazno. In človek z odurnim vedenjem — ali ni kamen, ki nas rani, če se po nesreči ob njega zadenemo?

Ljubeznivi bodimo v besedah!

Blaga beseda je najlepši dar, ki ga more dati plemenito srce. Ljubeče, dobre besede so mistična godba v realnem svetu. Blažijo srca, družijo duše . . . »Citre in cimbale dajo prijetno pesem, a nadkriljuje jo sladkost prijazne besede« — pravi sv. Duh. »Sladkost duši in zdravje telesu je dobra beseda,« je spet izrek modrosti božje. In pri modrem Sirahu beremo (6, 5.): »Sladka beseda množi prijatelje in tolaži sovražnike; in pohlevni jezik dobrega človeka obilno koristnega napravi.« Z zlato tehtnico tehtajmo besede!

Ljubeznivi in dobrotljivi bodimo v molčanju!

Molčimo o tajnostih, ki nam jih je kdo zaupal; sicer smo neznačajneži! Molčimo o napakah drugih, če jih nismo dolžni razkriti. Molčimo, ko čutimo, da bi naša beseda le škodovala, ne koristila. Kaj globlje in huje rani, nego trda beseda, očitajoča beseda o nepravem času? Ljubezniv, ne trmoglav molk o krivici, ki nam jo kdo stori, je tudi očitanje; a plemenito očitanje; in navadno plodonosno. Ljubezni polna beseda je čestokrat najboljšo sredstvo, da koga spomnimo krivice, ki nam jo je storil. Petra, ki je Učenika trikrat zatajil, je Gospod trikrat ljubeznivo vprašal: »Peter, ali me ljubiš?« Te besede in Gospodov molk v oni žalostni noči, ali ne govore za nas celih knjig? Več se učimo iz njih nego iz dolgih učenih razprav.

Ljubeznivi bodimo v poslušanju!

Veliko dobroto skažemo mnogim, če jih potrpežljivo in ljubeznivo poslušamo, ko odpirajo pred nami trpeče srce. Molčimo, poslušajmo! Poslušajmo z ljubeznijo, z zanimanjem, ne z zehanjem in najdalgočasnejšim obrazom! Ne govorimo vedno le mi! Druge poslušati — umetnost je to, o kateri bi se dala napisati krasna knjiga. So jih res že pisali! Očiščenega duha kažemo, če ne silimo vedno le s svojimi besedami, mnenji in nazori v ospredje.

Ljubeznivi bodimo v pisanju!

Izgovorjeno besedo, dasi je trda, morda veter odnese. A pisana? Zabriše jo morda voda, a voda, ki iz srca privre, solza. Popolnoma jo težko izbriše!

V vsem našem vedenju bodimo ljubeznivi!

Ljubeznivi posebno proti starišem, dobrotnikom, učiteljem. Ljubeznivi proti sošolcem. A vedno tudi ljubeznivi proti manjšim in nižjim! To je najlepše znamenje olikanega značaja.

Ljubeznivi bodimo, dobrotljivi! Da bo kraljeval v nas Kralj ljubezni, ki o njem apostol narodov piše: »Apparuit benignitas Salvatoris Dei nostri Jesu Christi.«

Vsaj žarek te božanske dobrotljivosti, te ljubezni naj odseva tudi iz naših src, iz naših značajev. Čim čistejši in toplejši bo ta žarek, tem bližji bodemo Sinu božjemu.

Kdo bi mu ne bil rad najbližji? In kdo izmed nas mu bo?

Poskusimo . . .

Dr. J. Gnidovec:

Homer in njegova pesem.

(Konec.)

Vso noč so Ahajci objokovali Patrokla; med vsemi je najbolj žaloval Ahilej. Položivši roke na prsi svojega prijatelja, je globoko vzdihoval, kakor vzdihuje lev, ko mu je lovec vzel mladiče v gostem lesu; vrnivši se na svoje ležišče, jih ne najde več in žaluje in vzdihuje; mnogo dolin in hribov predirja, iščoč lovca po sledu, da bi ga kje našel; divji srd mu razjeda srce. Podobno žalujoč je začel tožiti Ahilej: Pač nepremišljeno besedo sem izustil oni dan, ko sem osrčeval starca Menojtija na domu. Dejal sem mu, da mu bom nazaj pripeljal vrlega sina, ko razdene Trojo in dobi primerno nagrado. A usojeno je, da oba napojiva s krvjo isto zemljo tukaj pred Trojo; kajti tudi mene ne bo sprejel več stari Pelej, ne mati Thetida, temuč tukaj me bo objela črna zemlja. A ker pojdem za teboj, prijatelj, pod zemljo, ti prisegam, da te ne bom pokopal, predno ne prinesem semkaj glave in orožja tvojega morivca, Hektorja. Nato je ukazal postaviti k ognju velik trinožen kotel, da Patroklu izmijejo krvave rane. Postavili so k ognju kotel in vlili vanj vode. Ko je voda zavrela, so oprali Patrokla in ga pomazilili z oljem, v rane pa vlili mazila, devet let stara. Položili so ga na mrtvaški oder, zavili ga v mehko platno in odeli z belim plaščem. In vso noč so Myrmidonci okrog mrtvega Patrokla jokali in vzdihovali.

Med tem je prišla Thetida k bleščečemu domu umetnika Hefajsta. Našla ga je, ko se je potil pri delu in se urno gibal krog svojih mehov. Pravkar je izvršil krasno delo, dvajset trinožnih stolov, ki naj bi stali ob stenah velike dvorane. Sedaj je napravljal vsakemu trinogu spodaj zlata kolesca, da bi vsakikrat kar sami zdrčali tja v olimpsko dvorano k zborovanju bogov in se potem zopet sami vrnili domov. Ko je prav to delo izvrševal z iznajdljivim svojim umom in zabijal zadnje žebličke, se mu je približala The-

tida. Ko jo je zagledala lepa Charita, soproga veleslavnega šepca, ji je stisnila roko s prijaznim nagovorom; popeljala jo je v dvorano in posadila na krasen, umetno izdelan stol. Nato je poklicala Hefajsta: Hefajst, pridi sem! Thetida bi rada s teboj govorila. Hefajst se oglasi iz kovačije: Pač ljuba in častita boginja je sedaj v moji hiši. Ta me je rešila, ko me je vrgla moja mati z Olimpa, hoteč me zavreči, ker sem bil hrom. Padel sem v morje in poginil bi bil, da me nista rešili Thetida in Evrinoma, Okeanova hči. V njuni hiši sem koval devet let vsakovrstne umetnine. Nihče ni vedel za me niti izmed bogov niti izmed smrtnikov; vedeli sta le Thetida in Evrinoma, ki sta me rešili. In ta je sedaj v moji hiši: poplačati ji moram, da mi je rešila življenje. A ti ji hitro predloži lepih gostnin, dokler ne pospravim mehov in orodja. S temi besedami se je dvignil velikan ter stopical z drobnimi nožicami. Šepajoč je spravil mehove od ognja in zložil orodje v srebrno omaro. Z gobo se je vmil po licih, po rokah, po tilniku in po prsih. Nato se je preoblekel, vzel močno palico v roko in šepal vun. Lepo je pozdravil Thetido: Kaj te je privedlo v našo hišo, častita boginja? Saj drugače nas ne obiskuješ. Povej, kaj želiš. Izpolniti ti hočem vsako izvršljivo željo. In Thetida mu je razodela strašno boleost in ga milo prosila, naj skuje njenemu sinu, ki mu je usojeno le kratko življenje, novo bojno opravo, ščit, čelado, oklep in golenice; kajti njegovo prejšnjo opravo je izgubil njegov ubiti prijatelj. Hefajst jo prijazno potolaži in šepa nazaj v kovačnico. Tu obrne mehove proti ognju in jim da svoj ukaz. In dvajset mehov začne hkrati pihati in izpuščati sapo, zdaj hitro, zdaj počasi. V ogenj vrže medi, cina, srebra in zlata, zgrabi kladivo in klešče ter prične svoje delo.

Najpreje naredi velik, težek ščit, iz petero plasti, s srebrnim robom. Na zunanji plasti napravi pet krogov, v vsakem krogu pa ypodobi prekrasna umetna dela.

V prvem krogu ščita je vpodobljena zemlja, morje, zvezdnato nebo, polna luna in žareče solnce.

V drugem krogu sta dve lepi mesti: v enem se obhaja ženitnina, drugo mesto oblegajo sovražniki.

V tretjem krogu so tri podobe. Prva nam predstavlja ledino, katero prav sedaj orjo. Orači poganjajo vole po njivi in režejo s plugom globoke brazde v zemljo. Ko pridejo na konec njive, jih čaka tam mož z vrčem v roki in podaja vsakemu kozarec rujnega vina. Orači hitro poganjajo vole nazaj, da bi čim preje prišli zopet na ta konec njive in se okrepčali s prijetnim požirkom. Ledina je sicer vsa iz čistega zlata, a vendar se da natančno razločiti izorani svet od neizoranega. Druga podoba nam predstavlja žitno polje, polno zatorumenega klasja. Pod ostrimi srpi padajo klasi; dečki jih pobirajo in podajajo povezačem. Sredi med njimi stoji sam kralj z veselim obrazom in zadovoljnim srcem. Malo proč se pri-

pravljja kosilo: hlapci sekajo na kosce velikega, zaklanega vola, dekleta pa sipljejo na kosce belo ječmenovo moko. Tretja podoba nam kaže vinograd o trgatvi. Po srebrnih kolih se vije trta, polna zrelega črnega grozdja. Okoli vinograda je ograja in globok jarek. Ena sama pot vodi do njega; po njej hodijo trgači, vesele deklice in brhki mladeniči, ki mečejo medenosladki sad v pletene košarice. Sredi med njimi sedi mlad pevec in prepeva spremljevaje z liro pesem o Linu, ki ga je umoril Apolon s svojimi pekočimi žarki.

V četrtem krogu je čreda goved iz zlata in kositra. Živina teka mukajoč na pašo memo deroče reke, ob kateri se ziblje visoko trstje. Štirji pastirji gredo za živino, spremlja jih devet brzonogih psov. Kar popadeta spredaj dva velika leva debelega junca in ga vlečeta seboj v gosti les. Pastirji hite na pomoč, hoteč leva odpoditi in jima iztrgati plen. A zastonj: zverini raztrgata junca in srebata gorko kri ne meneč se za lajanje psov, ki se zaletavajo v njiju.

V petem krogu je v pogorski dolini pašnik, po katerem se sprehajajo ovce; upodobljene so tudi ovčje staje in pastirske koče.

Ahilej dobi torej po materinem posredovanju bojno opravo. Opisovanje ščita, ki ga je napravil in okrasil umetnik Hefajst, nam zopet kaže velikansko pesniško moč umetnika Homerja. Napeto pričakujemo, kako se bo razvil boj med Grki in Trojanci, toda pesnik nas zaziblje na drugi kraj, da z zanimanjem opazujemo in občudujemo neznano mesto, ki ga je Hefajst komaj označil in se zanimljemo za njegovo usodo, kakor da se gre za dogodek svetovno-zgodovinskega pomena. Naš pesnik je izkušen mož, ki ve, kaj hoče, in pozna sredstva, s katerimi hoče vplivati na poslušavce.

Lykaonova smrt je, kakor Patroklova, le stopnja, po kateri nas vodi pesnik k padcu Hektorja in Ahileja. Ahilejeva besna drznost še vedno raste. Ko vstopi v boj, še ni osvobojen, ampak še bolj zasujen; saj celo mrtvega Lykaona ne pusti v miru, temuč ga vrže v reko, ribam v hrano. Najhrabrejši, najdarovitejši in najlepši izmed Grkov, pa ne zna drugega misliti kot pogubo! Šele proti koncu 24. speva se osvobodi.

Kar se je pripravljalo že dolgo časa, v vsej grozoti nastopi: Hektor pade in Ahilej odbije zadnjo prošnjo umirajočega, da bi prižanesel vsaj mrtvem truplu. Dvaíndvajseti spev je zase pretresljiva tragedija, bogata epskih, dramatičnih in liričnih prizorov. Omenjam tu le prizor, ko zve Andromaha, da je Hektor mrtev: vse tako nazorno, da kar vidimo in slišimo, kaj se godi.

Ahilejeva smrt se v obliki prorokbe tolikrat omenja, da je ni treba v kakem spevu posebej opevati. Kakor zasmeh doni Hektorjeva napoved, da bo pri skajskih vratih Paris, najmanj bojeviti Trojanec, podrl Ahileja.

Zadnja dva speva Iliade sta tehnično posebno dovršena. V enakomernem, zloženem koraku napreduje povest. Kakor smo se v

prvih spevih polagoma seznanjali z delujočimi osebami, tako se sedaj polagoma poslavljamo od njih. Vidna, zunanja vsebina 23. speva je Patroklov pogreb; ako pa stvar natančneje pogledamo, je prava vsebina tega speva individualna udeležba grških knezov pri bojnih igrah, ki so se priredile Patroku na čast. Doslej je bila pesnitev polna groznih prizorov, polna moritve v vsakršni obliki; proti koncu pa nam pesnik predločuje mirne tekme, pri katerih ne pade nobeno živo bitje več, razun goloba, ki ga je zadela izstreljena puščica. Ker se stari Nestor ne more osebno udeleževati tekme, ima pa važno besedo kot starostni predsednik. Nestor je vedno isti, pa pesnik se nikdar ne ponavlja, ko o njem govori. Ker starčkov naravi ugaja mir, je popolnoma prav, da pride v mirnem 23. spevu zopet na pozorišče.

V celi pesnitvi se lahko opazuje, kako ekonomično pesnik postopa; na vsakem mestu svojega umotvora se zaveda, v kakem razmerju so drugi deli pesnitve do tega, ki ga sedaj obravnava. Naj omenim le Lykaonovo zgodbo in pa plen kralja Eetiona. Nekako slučajne opazke v raznih spevih se dopolnujejo v vedno jasnejšo sliko; Homer ne ponavlja, kar je že povedal, ampak z veliko pozornostjo vedno kaj novega dostavlja.

Odisej dobi šele v 23. spevu priimek »pretkani mož«, ko pokaže svojo pretkanost v tekmi z obema Ajantom.

Zlasti je Diomedov nastop v tem spevu estetična zahteva; kajti pesnik ga je bil odstranil, da bi pripravil mesto Ahileju.

Umevno je, da morata nastopiti tudi Menelaj in Agamemnon. Lepo mirno prisodi Ahilej častno darilo Agamemnonu, ne da bi se moral kralj meriti z Merionom v tekmi s kopjem.

Homer ni pisal zgodovine; mnogi junaki so morali iz umetniških ozirov ostati v ozadju. Ker je za pesnitev brez pomena, kakšna je bila njih poznejša usoda, pesnik o njej molči.

Šele v 24. spevu se omenja vzrok trojanske vojne, pa še to prav nakratko; pa niti Atena, niti Afrodita se ob tej priliki ne imenuje. Dočim se je v prejšnjih spevih mnogokrat slišalo o razbrzdanih prepirih in krivičnih intrigah nebeščanov, nastopa Hermes v zadnjem spevu tako impozantno, dostojno in prijazno, da s tem pesnik zopet vrne nebeščanom njih dostojanstvo in veličastvo. Kakor Hermes, tako se tudi Zevs tu pokaže v polni ljubeznivosti, velikosti in plemenitosti. Način, kako nazadnje Zevs poseže v razvoj dejanja, spravi vse v mirni, spravljeni tok, ki je osnovni ton proti sklepu pesnitve in odlikuje zadnji spev pred drugimi, tako da je ravno ta spev najlepši med vsemi. Priam pride s Hermejevo pomočjo srečno k Ahileju. Priam, nekdanj tako mogočen kralj, sedaj pa tako nesrečen, se približa Ahileju, se mu vrže k nogam in mu poljubi roke, joj, strašne roke, ki so mu pomorile mnogo sinov — *κύσας χεῖρας δεινὰς ἀνδρὸς ὀφύου*, αἱ οἱ πολέας πᾶντων ὕλας. Nesrečni starček spominja Ahileja na nje-

govega očeta (Peleja, ki ga morda tudi hudo stiskajo sovražniki, ali v tolažbo mu je spomin na sina, ki še živi, in se bo, kakor upa, srečno vrnil k njemu. Toda on, Priam, je poleg mnogih drugih sinov izgubil najboljšega. Bolj kot Pelej je vreden pomilovanja in usmiljenja. S podobo silnega ponižanja zaključi svoj govor: poljubiti mora roko njemu, ki mu je pomoril sinove. Ahileju, dosedaj brezsrčnemu junaku, se omeči srce. Kakšen prizor! Priam se zopet spomni Hektorja in glasno joka, Ahilej se spomni svojega očeta in Patrokla in se topi v solzah. Nato pa vstane in poln sočutja dvigne starčka ter ga tolaži. Toda Priam nima miru, dokler leži Hektor nepokopan. Torej prosi Ahileja, naj mu hitro izroči Hektorja, naj sprejme bogato odkupnino in se srečno vrne v svojo domovino. Pa komaj to izgovori, se pojavi zopet naravna divjost Ahilejeva. (Priam ni mogel preudariti, kakšen vihar bodo povzročile njegove besede v Ahilejevem srcu; tudi ni vedel, kako grozovito je Hektor umoril Patrokla, in tudi ne, kako blizu je Ahilejeva smrt; vse to pa je Ahilej dobro vedel. Pa v kratkem zadobi plemenito srce Ahilejevo zmago in junak, kakor predrugačen, še več stori, kakor pričakujemo. Ukaže umiti in maziliti Hektorjevo truplo, ga obleči in dejati na voz. Nato pogosti Priama ter se ljubeznivo z njim pogovarja, mu pripravi prenočišče in mu dovoli dvanajstdnevno premirje, da morejo Trojanji kolikor mogoče dostojno in častno pokopati Hektorja.

Celi zadnji spev je mojstrsko delo epske umetnosti; poln resnobe in dostojanstva, poln globoke tragike in očiščujoče žali. V prejšnjih spevih Ahilej povzroča najprej občudovanje, potem strah; tukaj pa globoko sočutje. Neizprosna usoda ga je odvedla v tujino, mu vzela najdražje, kar je imel, ljubljenega Patrokla, in njemu samemu je smrt že odločena, ne bo videl več svoje domovine in svojih dragih. Prejšnja njegova divjost in grozovitost se ublaži. Globlje bi nas ne moglo geniti še tako podrobno opisovanje njegove smrti, kakor kratka beseda, ki jo sam izgovori o svoji bližnji smrti, ko tolaži starega Priama. Najraje se poslovimo od njega zdaj, ko je žarek nramnega preobraženja ozaril in objasnil njegovo divjo naravo.

I. Kogovšek:

To in ono iz Bohinja.

(Dalje in konec.)

Briksenške podložnike so oskrbniki na blejskem gradu včasih precej stiskali. Bohinjci so se šli marsikdaj sami pritožiti k škofom v Briksen. Ako oskrbniki niso odnehali, so se uprli tudi s silo.

V starih časih so trle Bohinj slabe letine, posebno črv je napravljaj veliko škodo. Kakor trdi ustno sporočilo, so se obrnili Bohinjci naravnost na papeža, kaj naj store, da bi jih Bog rešil strašne nad-

loge. Iz Rima dobe baje odgovor, naj postavijo ob jezeru cerkvico v čast sv. Duhu. Ko naročilo izvrše, nadloge res ponehajo. V zahvalo zaobljubijo Bohinjci tri srede v letu, dve kvaterni, postno in po Binkoštih, ter sredo po Veliki noči. Te »zaljubljene srede« (t. j. zaobljubljene), kakor jih ljudstvo imenuje, se praznujejo s službo božjo pri sv. Duhu. Iz obeh dolin se zbere, posebno ob lepem vremenu, velika množica ljudstva. Tudi delo počiva te dni, kakor ob praznikih. Kaj pisanega ni mogoče zaslediti o tej zaobljubi. Morda bi se našlo kaj v škofijskem arhivu v Briksnu?

Cerkvica sv. Duha je preprosta renesanska stavba iz 16. stoletja, kaj prijazna in svetla. Drugih posebnosti nima, razen da so rebra na cerkvenih obokih kaj originalno in lično okrašena. Na zunanji steni prezbiterja je naslikan sv. Krištof, kakor pri sv. Janezu in pri sv. Pavlu, kjer vidiš celo ostanke slikarij iz davno minulih dob. Kakor omenja Dostal v »Izvestjih muzejskega društva« l. 1909, št. 3., so častili v srednjem veku sv. Krištofa kot varuha zoper naglo in neprevideno smrt. Znan je bil izrek: »Christophorum videas, postea tutus eas,« to je: tisti dan, ko si videl podobo sv. Krištofa, se lahko brez skrbi odpraviš na pot in ne boš umrl nagle smrti. Priporočali so se pa sv. Krištofu tudi brodarji kot svojemu zavetniku. Tega svetnika nahajamo tudi med štirinajstimi pomočniki v sili, ki jih je verno ljudstvo zlasti prejšnje čase zelo častilo.

Kaj zanimiva je tudi sosednja podružnica sv. Janeza na lahni višini ob vzhodnjem koncu jezera. Silno zanimivo je opisan ta morda najstarejši gotiški spomenik v naši deželi v »Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko« l. 1909, št. 3. Tukaj opozarjamo samo na to, da ljudstvo trdi, da je bila to sploh prva cerkev v Bohinju. Prvotno je stala na tem kraju le majhna kapelica, kjer so krščevali prve Bohinjce.

Sv. Janezu Krstniku se priporoča ljudstvo zlasti ob suši. Cele procesije prihajajo od blizu in daleč, od Bleda in celo z Goriškega, prosit potrebnega dežja.

Nekaj posebnega je v Bohinju precejšnje število zasebnih praznikov. Mnogo svetnikov se praznuje po celem Bohinju, drugi le po posameznih vaseh. Celo posamezne hiše in družine imajo svoje posebne zaobljubljene praznike. Razen drugih znanih svetnikov, ki se praznujejo tudi drugod, je zanimivo, da praznujejo v Bohinju sv. Valentina škofa, dne 7. januarja, posebnega varuha živine, bržkone vsled briksenškega vpliva. Drugod tega sv. Valentina ne poznajo. Po nekaterih vaseh praznujejo tudi sv. Kancijana in patrone rudarjev, sv. Ahacija in sv. Barbaro. Kot patrone za živino časte zlasti sv. Štefana, sv. Martina, sv. Antona in omenjenega sv. Valentina.

Med ljudstvom je ohranjenih še marsikaj vraž in spominov na bajeslovna bitja. Zanimivo je, da pravljice o »Zlatorogu« v Bohinju

ne poznajo (kar tembolj potrjuje mnenje, da si jo je Dežman sam izmislil), pač pa govore o zakladih v Bogatinu. Stari ljudje imajo še trdno vero v »bele žene«, ki so bivale v gorah in bile naklonjene poštenim ljudem. Dandanes jih je pregnal hudobni svet, da so se umeknile višje gori. Malokdo je še tako srečen, da jih vidi. O takih skrivnostnih rečeh, o »divji jagi«, »védomcih«, o raznih strahovih in zakladih, o medvedih in volkovih, ki so jih odganjali še njih očetje po planinah, se pogovarjajo v dolgih zimskih večerih. Vmes ličkajo turščico, tarejo lan ali ženó kolovrate. Mladina začudeno posluša in gorje mu, ki bi se drznil smešiti povesti izkušenih starčkov in ženic.

Pri takih večernih opravilih jeseni in pozimi so prejšnji čas, ko še ni bilo novodobnih svetilnic, razsvetljevale toplo hišo goreče treske. V hiši je bil eden odločen nalašč za to, da je skrbel za luč, klal treske, jih lepo ravnal na ogenj in trebil ogorke. Ogenj je gorel ali v »lêvi« ali na plošči pri peči. »Lêvo« vidiš še dandanes skoraj v vsaki bohinjski hiši. Kmetiško sobo z enako pripravo kaže deželni muzej v Gradcu, kar priča, da je naša kmetiška hiša nemško-alpskega izvora. Za durmi je v zidu štirioglata odprtina, iz katere je izpeljan po zidu dimnik. Tupatam je obrobljena celo z lepimi okraski. Taka »lêva« je bilo nekako majhno hišno ognjišče, kjer so gorele zvečer treske in svetile po hiši.

Ogenj za razsvetljavo je gorel drugod pri peči. Sredi navpičnega droga ob voglu peči, na »čelešniku«, je bila pritrjena majhna plošča iz železa ali pločevine. Na njej so gorele navadno v lesenem svečniku treske. Dim se je kadil skozi podolgast lesen, proti vrhu zožen dimnik, ki je bil nad pečjo vtaknjen skozi strop. Tak dimnik je dandanes v Bohinju posebno znamenita starina in igra zlasti na ženitovanjih veliko ulogo pri raznih zabavah razposajene mladine. Če ga med staro šaro kje staknejo, ga vozijo z godbo in vriskanjem po vasi.

Sploh so se stare šege in navade, ki žal, že precej izginjajo, ohranile največ na ženitovanjih. Večinoma so vse iste kakor drugod po Gorenjskem.

Domača narodna noša je še precej ohranjena. Zlasti ob praznikih je vse živo pisano in barvano, kamor se ozreš. Sploh se kaže pri planinskem ljudstvu neko posebno nagnenje do živih barv, zlasti rdeče in rumene. V tem se popolnoma naravno razodeva veseli, svobodoljubni značaj, ki je lasten planinskemu ljudstvu. Živo pisana je njegova obleka, živo barvana morajo biti vrata in okna, vsa hišna oprava lično opisana in ozaljšana, okna in lepo izrezljani hodniki, gosto zastavljeni z raznobojnimi cvetkami, zlasti s polnimi rdečimi, visečimi nageljni. Istotako žive barve ljubi ljudstvo v cerkvi. Po oltarjih vidiš še tupatam polno rdeče in rumeno pisanih suhih šopkov, sami domači izdelki. Nepremišljeno bi bilo vse kar na celem

obsoditi kot neokusno in grdo. Tako si izbira ljudstvo samo, to je po njegovem srcu in okusu, zato mu je milo in drago, ter tudi lepo. V teh stvareh je treba ljudstvu okus le primerno ublažiti, vsaj pri mlajšem rodu, ki prihaja vedno bolj v dotiko z ostalim svetom.

Skoda, da se novejša hiše stavijo skoro vse vprek na tisti dolgočasni način kakor drugod. Kje bodo sčasom naši tako lično in mično izrezljani leseni »ganki«, ki so tako značilni za naše vasi? Okraski na njih so samo narodni, slovenski motivi. Najpogosteje se nahaja križ, srce in črka »S« v različnih izpremembah.

Tudi sicer nahajamo na hišni opravi, stoli, skrinjah, zibelkah, lesenih stropih, na raznem orodju, zlasti na kolovratih, na vratih in oknih zanimive domače okraske. Celo po cerkvah nahajamo domačo ornamentiko, tako n. pr. na lesenih ograji pevskega kora pri Svetem Janezu. V tej cerkvi sta pri stranskih oltarjih tako domače delo tudi stara frontala, to je leseni deski, ki zakrivata sprednjo stran oltarne mize. Poslikani sta s samo pristno domačimi rastlinskimi ornamenti. Tupatam nahajaš po cerkvah zlasti mnogo starih oltarnih blazin in pregrinjal za vrh tabernakelja, kjer se izpostavlja Najsvetejše. Vse to so večinoma stari domači izdelki, ki imajo vezene razne pristno slovenske okraske. Česar se več ne rabi, bi bilo škoda, ako bi se zavrglo. Najprimerneje je, da se pošlje v muzej. Nekaj posebnega opaziš pri nekaterih vežnih vratih. Mnogo je še namreč ohranjenih starih kamenitih podbojev, ki imajo zgoraj v voglih, kjer se stikajo, ličen prehod v obliki preproste konzole. Podobne, prav lepo izrezljane podboje imajo tudi nekatere cerkve. Taka vrata so večinoma iz XVII. in XVIII. stoletja.

V Srednji vasi stoji še en zanimiv ostanek iz srednje dobe, ki ima natančno zapisano svojo starost, namreč zidana »kašča« ob cesti sredi vasi. Nad oknom ima letnico 1604 in črki B. P. Okrog okna in na voglu hiše so še sledovi prvotne ornamentike v barvah. — Mnogo starit. je, žal, uničil požar pred osmimi leti.

Ljudstvo se peča večinoma z živinorejo in poljedestvom. Glavni vir dohodkov je pač le živinoreja in mlekarstvo. Razen zime se živina preživi vsa po planinah, ki so skupna last posameznih srenj. Smejo pa pasti vsled služnostnih pravic (servitut) ponekod tudi na posestvu verskega zaklada.

Prve tedne pomladi, kmalu po Veliki noči, ženo živino v nižje planine, kjer ostane toliko časa, da izgine višje gori sneg in požene trava. Po spodnjih planinah travo tudi kosijo. Ti planinski travniki so rovti. Košnja po rovtih traja navadno od srede julija do srede avgusta. Veselo prepevaje in vriskaje se preseli v rovte za ves teden malone cela vas. Le starci in onemogle ženice ostanejo doma za varuhe. Po rovtih spravijo mrvo v senike. Planinsko seno je posebno izvrstno, sicer bolj nizko, a gosto in sočnato, malone iz samih planinskih cvetlic. Kadar krme doma zmanjka, to je že pozimi, sprav-

ljajo seno z gora po snegu na majhnih saneh. Ker se po snegu spravlja tudi les, zato je v takih krajih sneg neobhodno potrebna reč. Brez njega bi ljudje v gorah mnogo trpeli. Primeri se, da prosijo ljudje za sneg kakor poletu za dež.

Vsem, ki imajo planine, gozdove in rovtje onkraj jezera, pa je zelo ugodno prometno sredstvo močan led, ki navadno v začetku posta pokrije jezero.

Nabolj veselo pa je življenje v planinah. Planina je gorskemu ljudstvu njegov največji zaklad in vse njegovo veselje. Tu so vse njegove misli in njegovi upi. Vsakdanjega kruha prisluži sebi in svoji družini z živinorejo, katere uspeh pa je povečini vezan na planine. Živina se preživi na planinah razen zime malone vse leto. Vsak posestnik ima gori svojo planinsko kočjo. Taka kočja se imenuje stan. Večinoma so stanovi leseni, nekateri tudi zidani. V nižjih planinah (n. pr. Uskóvnici), so stanovi kakor majhne hiše v vasi. Ako prideš v tako planino, se ti zdi na prvi pogled, da si prišel v pravo gorsko vas, posebno, kadar so gori ljudje in živina. Navadno pa so stanovi leseni in imajo le en sam prostor. Ob steni nizko pri tleh je ognjišče, kjer se navadno v visečem kotlu ali v ponvici kuhajo turščni žganci, narodna bohinjska jed. Ob nasprotni steni stoji preprosta postelja, zbita iz desk. Stol, par polic z nekaj skledami in lonci in drugim zasilnim kuhinjskim orodjem, vrečica z moko, posoda z záseko (slanino) je vse, kar še opaziš v stanu. Na steni visi kaka stara, na steklo slikana božja podoba, v kotu je razpelo, a na klinu ob postelji rožni venec, ki se redno moli vsak večer. Mleko donašajo v skupno sirarno ali »sirarico«, kakor jo imenujejo v Bohinju. Tukaj prekraja sirar mleko v okusni sir. Sočnata, s planinskimi cvetkami posuta trava nudi živini kaj dobro pašo, zato je tudi planinsko mleko nekaj posebnega. Mnogo planin se je v novejšem času po prizadevanju vlade izboljšalo, sezidale so se primernejše sirarne in priredili veliki skupni hlevi za živino, ki večkrat ob slabem vremenu ni imela zavetja. Ob lepem vremenu prenočuje živina večinoma pod milim nebom. Izprva se pase živina po nižjih planinah, polagoma pa se seli vedno višje. Okoli Male Gospojnice prihaja zopet nazaj iz najvišjih planin, z Velega polja in s Komnov pod Bogatinom, potem po vrsti iz drugih, nižjih. Ako je vreme ugodno, se šele po sv. Martinu ali h koncu novembra vrne vsa živina domov. Mnogo se je pase jeseni tudi doma po skupnih pašnikih, kjer jih še niso razdelili.

Planine vežejo Bohinjca neločljivo na domačo grudo. Odhod v planino je dan veselja, nekak praznik za celo vas; veseli so ljudje, vesela živina. Marsikdo, ki je vaju preživetil poletje na planinah, si doma briše solze, ko odhajajo drugi na planine. Res, »na planincih solnčece sije, na planincih lušno je«! Tudi jeseni, ko se je treba ločiti od planin, ta ali oni komaj zakriva solze. Kdor pozna življenje na planinah, more razumeti tudi srčne izlive planinskega pesnika,

Simona Gregorčiča! Njegove najlepše pesmi so posvečene planinskemu svetu. Zato je tudi planinsko ljudstvo z nepopisnim veseljem vzprejelo od Družbe sv. Mohorja njegove pesmi.

Ni čuda, da je ljudstvu, ki živi svobodno v svojih planinah, že nekako prirojen čut za svobodo in neodvisnost, a tudi odpor proti vsemu, kar je novega in nenavadnega. To je splošno značaj planinskega ljudstva, vendar se ravno Bohinjci v marsičem razlikujejo od drugih Gorenjcev, to pa največ zato, ker je imel Bohinj prejšnje čase več zveze z južnimi deželami kakor z ostalo Kranjsko.

Bohinjsko ljudstvo je nekako bolj živahno in veselo, celo po telesni postavi se loči od drugega gorenjskega ljudstva. Po nekaterih vaseh opaziš prav pogosto popolnoma južni, italijanski tip: zagorel obraz, kot oglje črne oči in lase. Posebno pri Stari Fužini je mnogo laških tipov. V fužinah in železnikih je delalo mnogo laških delavcev, ki so se tod naselili in polagoma podomačili.

Nekdaj je bilo zelo v navadi izdelovanje škafov. Znano je, kako se je hotel iz škafarske obrti ponorčevati neki tujec z Bohinjcem ob jezeru. »Hej, oče!« pravi, »v koliko škafov bi šlo vaše jezero?« »Hm,« se popraska bohinjski oča za ušesi, »en sam bi zadostoval, ako bi bil dovolj velik.«

Ako hočeš natanko spoznati Bohinj in značaj njegovih prebivalcev, vzemi v roke znameniti spis dr. Janeza Mencingerja, bohinjskega rojaka (doma z Broda v spodnji dolini): »Moja hoja na Triglav« (IV. zvezek Knezove knjižnice »Matiče Slovenske«). Kakor prorokovanje se glase njegove besede o bodočnosti Bohinja, ko bo stekla železnica! Zdaj je stekla, kaj bo pač prinesla Bohinju? Morda bodo kmalu opustošeni njegovi temni lesovi, a tujec si bo polnil žepe z našim premoženjem, izginile bodo stare šege in navade. Dal Bog, da bi tudi tiha zadovoljnost ne zapustila mirnih domov. Vendar se kaj takega ni bati, dokler ostane Bohinjec veren in naroden in bo iskal sreče na domači zemlji in v domačih planinah. Zvest naročilom svojih očetov, mora zaklicati z Gregorčičem:

Naj drugi okoli po sveti
si iščejo slave, blagá;
jaz hočem na gori živeti,
tu sreča, tu mir je doma!

Prof. L. Arh:

Literarni pogovori.

(Dalje.)

Maksim Vasilijev. Po poslanih treh pesmicah (V tujini, Kmetiška, Balada) sodeč, vam prav prijateljski svetujem, da pustite vsaj par let »kovanje« pesmic. Preveč ste še nezreli v obliki in vsebini. Iz usmiljenja do vas ne citiram prav nič iz vaših proizvodov. Le ubogajte moj nasvet. Med tem pa pridno berite in se učite, pa zopet poizkusite, če bo kaj boljšega, nego je sedaj.

Isto velja V. Vidovu (Pijanec) in V. M. Kokrškemu (Večer, Balada).

Drugače pa je z našim znancem Šent्रोškim. Res je prva pesem »Srce mi zadrhtelo je« preveč nejasna; zato je pa druga, »Moja Velika noč« prav lepa. Evo je:

Moja Velika noč.

Zamislil misli težke sem . . .
Skoz tiho, svetlo noč pihljaj
nemiren veterček je ter
pod mojim oknom je obstal.

Poslušal pesem sem zavzet,
in meni se zazdela je:
Od matere je to pozdrav!
Srce ga razumelo je . . .

„Ah, pridi, pridi, ljubi sin,
ki usoda te zanesla v svet;
če ti ne, tvoje vsaj srce
k ljubezni moji se ogret!

V ljubezni moji okrepča
se duša spet ti, oživi . . .
Potem pa pojdi, dragi sin,
nazaj med svet in med ljudi!

In kadar onemoreš spet,
In kadar vsi te zapuste,
tedaj se spomni, ljubi sin,
preljube svoje matere!

Ah, vrni, vrni se nazaj,
da enkrat te poljubim še,
da z mojo vso ljubeznijo
napolnim mlado ti srce!“ . . .

. . . Jaz vrnil bodem se nazaj!
— iz teme groznih globočin
povzdignil spet me je na dan,
o ljuba mati — tvoj spomin. —

In v mojem srcu vstala je
in v duši mi neskončna moč;
v Vstajenju sem se prenovil . . .
O blažena Velika noč!

Še nekaj proze. Mojmir L. »O, te loterije!« (humoreska), prav neporabno. Snov je že tako obrabljena, vsakdanja.

T. K. »Tone« (humoreska), istotako.

C. Savski. »Izgubljeni sin« je kot prvi »duševni proizvod« še dosti dober, zato naj pa zagleda luč sveta. Še kaj napišite!

Nedin Sterad. »Zadnji žarki« so preveč gostobesedni. Ker imajo pa jako zdravo jedro kljub čudnemu, nepričakovanemu koncu, jih dam natisniti. Kmalu se zopet oglasite!

C. Savski :

Izgubljeni sin . . .

S solzami v očeh in gorečo ljubeznijo v srcu se je pred petimi leti poslavljala dobra slovenska mati od svojega sina, ki ga je dala v šolo, da ne bi toliko trpel kot ona, da bi ga enkrat videla pred oltarjem ko bi zapel »Dominus vobiscum«.

Kakor vsaka dobra mati, tako je tudi ona ob slovesu dajala njemu polno zlatih nauk, zakaj vedela je, kako velika nevarnost je mesto za mladega, neizkušenega mladeniča.

»Jožek, pridno se uči, rad moli; ne pozabi Boga in staršev,« to so bile zadnje besede, ki jih je izrekla v slovo svojemu sinu.

Jožek je začel hoditi v gimnazijo, v prvo šolo. Njegovo srce je bilo tedaj še nedolžno, njegova duša čista, zato se je pa tudi rad ravnal po materinih besedah. Učil se je pridno in profesorji so ga ljubili.

Toda Jožek je postal večji, hodil je že v peto šolo. Tedaj je pa sčasoma pozabil zlatih materinih besed in se začel ravnati po naukih, ki so mu jih dajali slabi tovariši. Začel je hoditi v njihovo družbo, v kateri je izgubil svojo nedolžnost. Učenje mu je postalo tuje; profesorji so se čudili hitri izpremambi na prej tako marljivem dijaku.

Namesto da bi se doma pridno učil lekcije za drugi dan, je hodil v gostilno med slabe svoje tovariše, tam pil, igral in pel z njimi grde pesmi dolgo v noč. Drugi dan je seveda vstal s težko, a še bolj prazno glavo in šel tak v šolo, kjer so padale dvojke druga za drugo. Pri prvi konferenci so ga »goljufivi« profesorji grajali kar iz petih predmetov. Kdo je bil tega kriv drugi, kakor gostilna! Toda v takem življenju človek ne najde sreče in zadovoljstva.

Toliko časa, dokler je bil v gostilni, je bil sicer vesel, toda ko je prišel ponoči domov, se ga je zaradi nemirne vesti in slabega napredka v šoli dostikrat pollaščal obup.

Ko je tako zopet enkrat prišel ponoči domov in se vlegel na posteljo, se je naenkrat spomnil materinih besedi:

»Sin moj, ne pozabi Boga! . . .«

Kakor bi ga kdo z mečem ranil v srce, tako se mu je zdelo, ko se je spomnil teh besedi.

Oh jaz . . . Moj Bog je — pijača . . . Ne, mati, nikdar več, nikdar! . . .«

Te besede je izpregovoril, več ni mogel, zakaj obraz so mu zalile solze in v srcu se mu je vzbudilo kesanje.

Kmalu ga je premagal spanec.

Imel pa je tisto noč zelo čudne sanje. Sanjalo se mu je, da je prišla k njegovi postelji, kjer je ležal, vsa objokana njegova mati in rekla: »Sin moj, nisi me ubogal, kar sem ti naročila. Zašel si v slabo družbo, med slabe tovariše, in te si poslušal namesto mene. Toda sin, še je čas, vrni se nazaj, operi svojo dušo in živi drugače! Sin, ali mi oblubiš?«

»Mati, prisegam vam, od sedaj naprej hočem pričeti vse drugačno življenje,« je odgovoril sin z jokajočim glasom.

»Z Bogom, sin, ostani zvest svoji prisegi,« mu je rekla mati v slovo, nato pa izginila.

In te sanje so bile njegova rešitev. Bledi obraz objokane matere, njena mila prošnja, storjena prisega, vse to ga je dovedlo do tega, da je začel živeti drugačno življenje.

Nič več ni zahajal v gostilne, čeprav je moral zaradi tega od svojih prejšnjih tovarišev slišati marsikako pikro besedo, ampak se je doma pridno učil. Učil se je res pridno, zakaj na koncu semestra je čisto dobro izdelal.

Dostikrat si je diktiral: »Trd bodi, neizprosen mož jeklen!« in vztrajal je pri svoji prisegi, vztraja še sedaj in hoče vztrajati tudi dalje.

Bil je sicer izgubljen sin, a se je povrnil na pravo pot, ki edina vodi do cilja.

Nedin Sterad:

Zadnji žarki.

Kot orlovo gnezdo je slonel ponosni Vrbnik nad tihim večernim morjem. Slonel in sanjal je o davni sreči, o prihajajoči slavi pomorskega Hrvata.

Ravnokar je zazvonilo v starem stolpu večerni pozdrav Morski Zvezdi. Prijetno je odmeval votel glas, se širil in se razgubljal v tistem mraku. Novi zvoki so prihajali, se ustavljali in hiteli mimo. Zavzeti so jih poslušali potniki »Adrije«.

Mirno se je pomikala »Adrija« v večernem mraku. Morje je bilo tiho ko poletna tišina. Tupatam se je slišal veseli skok delfinov, ki ga je zmotilo rahlo šumenje ladijenega krmila.

In v tem tistem, mirnem večeru, ob zvokih večernega ave, ob skrivnostnem šepetanju čarnega morja se je zasvetil majhen oblček nad sanjajočim Vrbnikom. Kot bi ga privabili večerni duhovi, zaljubljeni v tajno šumenje obrežnih valčkov.

Sedel sem ob strani mladega prijatelja na zadnjem delu »Adrije«. Slučajno sva se našla na potu v kršno Dalmacijo.

Spoznala sva se pred leti v slovenskem Primorju. Hodil je tam v razvedrilo duha in iz ljubezni do našega naroda. Rad je zahajal v počitnicah občudovat slikovite kraje naše domovine. Bil je Hrvat, stare primorske rodovine.

Pot nama je bila skupna — ne pa misel in isti cilj.

Zamišljeno je gledal z zlatom obrobljeni oblček, obenem pa poslušal zadnje zvoke večernega zvona, — kar sem sklepal iz potez njegovega obraza.

»Krasen, občudovanja vreden prizor!« — napol glasno sem izrekel te besede v strahu, da ne zbudim naenkrat prijatelja iz sna.

»Da . . . , da . . . « in pogledal mi je v oči.

V njegovem trudnem očesu se je zasvetila ravno porojena solza. Bila je solza žalosti in kesanja, — izraz njegovega lica je o tem pričal.

»V zadnjem pismu,« sem začel, kakor ne bi vedel za njegovo bol, »si mi pisal o svojem odhodu iz Sušaka. Odgovoril sem ti tja, pa brez sledu.«

»Prejel sem list, toda pisati nisem hotel, — nisem mogel.«

»Težko je prenesti smrtno izgubo brez škode,« — sem ga tolažil. Iz očesa mu je padla solza in se razpršila.

»Takrat sem šel, da govorim z očetom o svojem nadaljnem učenju. Bilo je par tednov po materinem pogrebu. Odrekel mi je pomoč radi pomanjkanja. Tedaj me je objela temna noč, polna skrbi, težav in žalosti. Sedaj sem izgubljen!«

»Ne obupaj, prijatelj! Življenje je vredno, da ga živimo. — Ni življenja brez boja.«

Pogledal je skrivno na oblaček, žareč v zadnjih žarkih večerne zarje.

»V boju je smrt . . . «

»Ali zmaga . . . Pogumno srce je sposobno za vse dobro.«

»Lepe besede! podobne hitečim oblakom.«

»Prijatelj, tudi nad oblaki se raduje včasí človeška duša —«

»Izgubijo se, in ni jih!«

»Pa so bili, in kar je bilo, ni brez pomena!«

»Morda.«

»Poglej oni oblaček, ki ga zlati umirajoča zarja! Izgine, da. Utis v moji duši pa ostane svež, nepozabljen.«

»V resnici je drugače.«

»Besede bridkosti in žalosti so, ki jih narekuje tvoje, vedno dobro srce.«

Nisem ga več vznemirjal.

Boljinbolj se je izgubljal oblaček in zakrival sanjajoči Vrbnik.

Mirno je plavala »Adrija« ob krškem obrežju. Večerni veter je pihal nagajivo nad pohlevno gladino, da so se zazibali drobni valčki in šepetali o lepem božjem večeru.

»Sočutje imam in usmiljenje,« sem ogovoril obupno zamišljenega prijatelja, zročega v daljavo proti hrvaškemu bregu.

»Ena sama misel že zadostuje, da se prebudi srčna bridkost in nas popelje v mrtvo puščavo duševne otožnosti. Skušnja pa vrže človeka naravnost v morje zapuščenosti — in tedaj je treba poguma, opore.«

»Verjamem, — ali ne morem!«

»Moreš prijatelj, in — moraš! — Iz nesrečnih potov usode in iz napak lastnega življenja sezidaj stavbo svoje prihodnosti! Vera naj ji bo temelj, upanje naj jo ovija in ljubezen ji bodi vhod! . . . In videl bo Večni hišo, zidano na trdih tleh, jo blagoslovil in čuval z lastno roko.«

»Mogoče . . . težko . . .«

Zadnji žarki so se lovili na poloblačnem nebu. Slični so bili mislim prijatelja, otožnim in zapuščenim. Njegovo dušo so prevlekli črni oblaki obupa, — neprodorni, zakrivajoči solnce mladega življenja.

Visoki vrh temnega Triskavca je izginjal v daljavi, kot preteči prst mladeničeve usode . . .

Bližali smo se Sinju.

Pozno v noč je že bilo, ko je obstala »Adrija« v pristanišču.

»Spomni se mojih besed in žarkov nocojšnega večera!« sem rekel prijateljsko odhajajočemu.

»Bili so zadnji . . .« je komaj odgovoril.

»Ne daj Bog!« . . .

Šel je in se izgubil v nočno temo — — —

In zopet je plavala »Adrija« in se bližala kamniti Dalmaciji. Zamišljen v usodo prijatelja sem stal na krovu sam — zatopljen v globoke misli.

Za njega je molila moja duša.

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Danski šahovski mojster S. From je uvedel v prakso sledečo otvoritev, ki se po njem nazivlje »Fromov gambit«.

Partija 49.

1. f2 — f4	e7 — e5	6. Dd1 — a4 +	Sb8 — c6
2. f4 × e5	d7 — d6	7. Sf3 — d4	Dd8 — h4 +
3. e5 × d6	Lf8 × d6	8. Ke1 — d1	g4 — g3
4. Sg1 — f3	g7 — g5!	9. b2 — b3 ???	Dh4 × h2
5. c2 — c3	g5 — g4	in beli se poda.	

Opazka. Ta partija kot konzultalna med igravci Bird, Dobell, (beli) Gunsberg, Locock (črni), je zelo kratka pa — krepka. Četrta poteza črnega je nova, mesto stare Sg8 — h6 — g4. Deveta poteza bele pa je zelo poučljiv pogrešek, kateremu sledi polom! Beli ne more več zabraniti, da si dobi črni še eno damo sè spremembo pešca.

Druge otvoritve so:

1. e2 — e4	b7 — b5	in	1. e2 — e4	g7 — g6
2. d2 — d4	e7 — e6		2. f2 — f4	e7 — e6

Prvo imenujemo bočni gambit dame, drugo pa bočni gambit kralja (fianchetto di dama, fianchetto del rè). Otvoritev 1. c2 — c4 e7 — e5 se imenuje v novejšem času angleška partija; 1. d2 — d4 d7 — d5 2. e2 — e4 pa poljski gambit, katerega so poljski šahovci uvedli posebno v Galiciji. Otvoritev 1. e2 — e4 c7 — c6 2. d2 — d4 d7 — d5 3. Sb1 — c3 je imenovana: Obrana Caro-Kann. — S tem je glavni del uvoda šahu zaključen. Proučuj posamezne otvoritve po dobrih partijah, analizuj poteze in dosegel in prekosil boš, če boš priden in vztrajen, našega in vendar svetovnega mojstra Mil. Vidmarja. S prihodnjim letnikom bomo začeli končne nastave (Endspiele)! Za sklep bodi:

Partija 50.

Igrana v damskem klubu »Molčečnost« »Pri luni«. Beli: g. Eliza Tišaj, črni: g. Mimi Molčar.

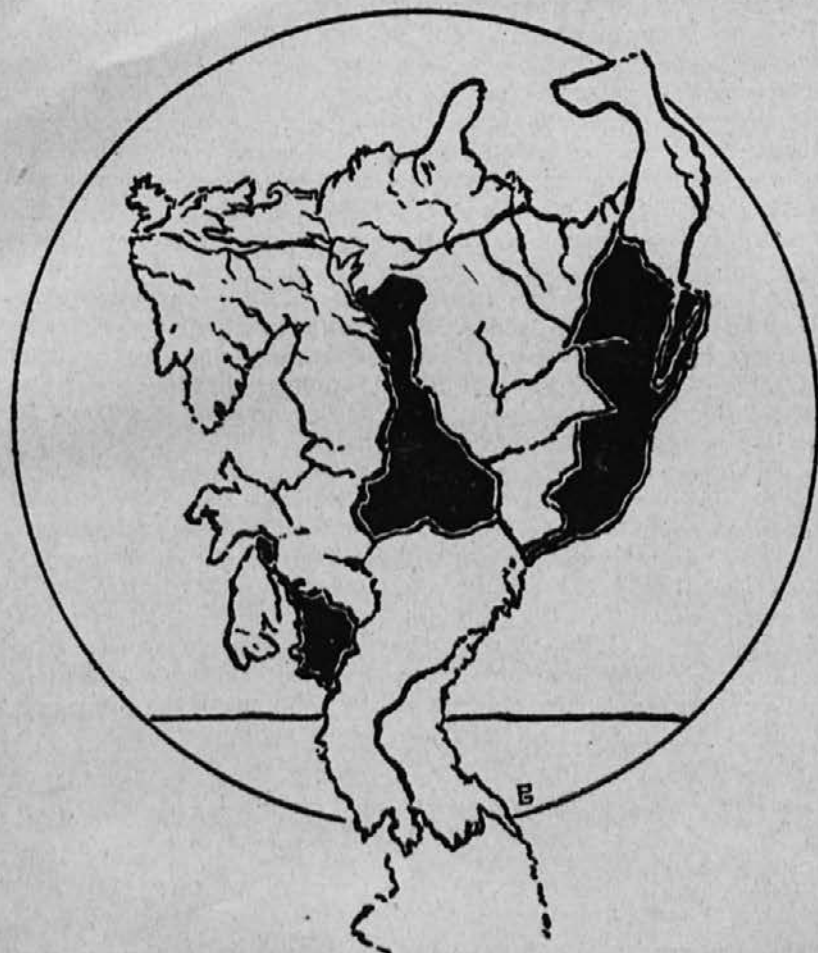
Beli: Torej bom začela jaz. Kaj pa naj potegnem (potegne e2 — e4). Ne ne! počakajte gospa Molčar (postavi pešca zopet na e2 in potegne g2 — g3), na hopla! tudi to ni pravo! ostanem pri navadni potezi 1. e2 — e4, e7 — e5. Gospa Tišaj pomišlja dolgo! Popade damo d1 suka in obrača v roki na vse strani, ko pripoveduje gospe Molčar: Kako se vam kaj dopade moja nova obleka? Kaj ni lepa! Noben človek ne spozna, da je iz lanskega svilenega krila — danes bi ne bilo več moderno. Kupila sem zraven še pet metrov plavega foularda z belimi pikami in podvlekla s kremardečim nadšivom. Sicer sem mislila si napraviti bledordečo jopico in temnorumeni pas s srebrnimi traki, vendar se mi je zdelo, da bi me ne obleklo lepo kakor se šika. No skoraj sem pozabila, jagodna torta, ah! to je prava ambrozija. Samo nekoliko preveč Oetkerjevega praška je bilo zraven. Prosim gospodična (natakarici), porcija sladoleda, citrona in malinovega soka. Oh ne ne! počakajte, led mi škoduje — rajše nekaj hladne smetane. Da pa ne pozabim! kam naj postavim svojo damo? (Potiska jo na vsa bela polja e2, f3, g4, h5. Slednjič jo postavi na h5.) 2. Dd1 — h5 Dd8 — f6. Oh! ali veste, da se je gospa komerčnega svetnika vrnila? V gledišču sem jo videla s hčerami! Kako jih je izpucala? Kar obnemele smo vse. Mislite si: ena je imela jopič iz irskega platna ves obsejan z raznimi všivi vseh boj in čipke! moj Bog! niti bruseljske ne morejo biti lepše. In druga? najnežnejšo indijsko mul-tkanino, plete vse tako lepo spravljene, da ni noben likalnik tako gladek. Ovratnik je imela iz črnega svilenega žameta, v katerem so bile všite zlate široke niti ob strani, v sredi pa tenak srebrni pas, ki se je bliščal kakor diamant. Oh! Oprostite! Saj nisem opazila, da ste že napravili potezo. Prav! Sedaj moram razviti svoje podobe. 3. Sb1 — c3 črni: Lf8 — c5. Če smem vprašati kako ste kaj zadovoljni z novo sobarico? Svojo zapodim! Kakor veste, jaz rabim za perilo samo Persil — a ona mi pomiva lonce in skleda z njim! Sicer če bi vam pravila do jutri o tej nesramnici, ne končam. Aha! ravnoprav se spomnim! ko napravite kumare v solati, zrežite nekoliko drobnjaka zraven. Sedaj prosim, pazite na potezo 4. Sc3 — d5 črni: Df6 × f2 +. Nekaj vam moram povedati o moji Liziki. Kako srčkano dete je to. Človek bi ga snedel! Vse če vedeti, in znati; zdi se včasih sitno tako, da sem res enkrat rekla, otrok ti me delaš nerвозno. Pa koj mi je bilo žal. — Šah ste dali mojemu kralju? no že dobimo prostora zanj 5. Ke1 — d1 črni: Df2 × f1 mat. Kaj? to je mat! res! tega nisem videla! Dobro razvite podobe sem imela! Pa saj je prav! Partija je bila že tako predolga! Drugič pa se revanširam, veste gospa Molčar! Adijo! Na svidenje!

Opomba: Naloga 47. je nalašč tako postavljena kakor stoji.

Drobiž.

Uganka za zemljepisce.

Rešitev etnološke uganke v 11. številu.
»Mentorja«: 1. Južna Amerika, 2. Siam in Annam, 3. Španija in Portugalsko, 4. Afrika, 5. Sardinija, 6. Alaska, 7. Avstralija.

Uganko je prav rešil samo Franc Zupanc, četrtošolec v Št. Vidu. Deloma prav pa Tušar Jožef, Štefan Kočevar in Peter Vidmar.

Katoliški esperantisti. Katoličani so se kmalu oprijeli esperanta, zlasti na Francoskem. Prvi, ki se je tu zanimal za novi jezik, je bil opat E. Peltier. Posvetil se je bil popolnoma tujim jezikom, in ko je zvedel za esperanto, se ga je oklenil z vso ljubeznijo svojega srca. Začel je iz-

dajati revijo „Espero Katolika“, s pomočjo katere je hotel združiti katoličane celega sveta. Njegova ideja je bila: kakor je liturgični jezik katoliške Cerkve latinski, tako naj bi bil občevelni jezik vseh katoličanov esperanto. To doseči je namen omenjene revije. — Peltier je prvi katoliški duhovnik, ki je pridigoval po esperantsko; to je bilo v Genevi, ob priliki II. svetovnega esperantskega kongresa l. 1906. Ob tej priliki mu je poslal papež Pij X. svoj blagoslov, kakor tudi vsem udeležencem — Opat je začel od prenapornega dela bolehati. Šel je v Lourdes prosit zdravja. Božja previdnost pa mu

je poslala smrt. Njegove zadnje besede so bile: „Moj Bog, izročim Ti svoje življenje za Francijo, za mojo revijo ‚Espero Katolika‘ in za one, ki so ali bodo molili za mojo dušo.“ Umrl je 17. februarja 1909. V Lourdesu počivajo njega zemski ostanki, njegova ideja pa se širi po reviji „Espero Katolika“ med katoličani bolj in bolj. — Katoliški esperantisti so kmalu spoznali resničnost pregovora „concordia parvae res crescunt“; začeli so po zgledu svetovnih internacionalnih esperantskih kongresov tudi sami obhajati mednarodne kongrese katoliških esperantistov. Jeseni 1. 1909 je prinesla „Espero Katolika“ prvič oklic za tak kongres, kjer povdarja, naj bi se na takih kongresih obravnavala vprašanja: religiozna, filozofska, socialna in praktična, ki se tičejo katoličanov vsega sveta. Dosegli naj bi na teh kongresih dvojni cilj: Katoličanom naj bi pokazali, da esperanto nima značaja frimazonstva, ampak, da je popolnoma nevtralen, ki lahko služi katoličanom in nekatoličanom. Nasprotniki pa naj bi iz tega spoznali, da katoliška vera ni nasprotna napredku, ampak je ravno ona vir, iz katerega naj črpamo moč in vztrajnost, da delamo za človeštvo in udejstvimo ideal o ljubezni, ki ga je prinesel Kristus na svet. In res se je vršil I. internacionalni kongres katoliških esperantistov (I. kongreso

internacia de katolikoj esperantistaj) od 30. marca do 3. aprila 1910 v Parizu. Pariški nadškof Msg. Amette je potrdil program in vodja katoliške univerze Baudrillant je prevzel pokroviteljstvo ter prepustil prostore zavoda (Institut catholique). Kaj so razpravljali na kongresu? Približno je vse obseženo v sledečih točkah: 1. Edinost Cerkve (Unneco de Eklezio) 2. Mednarodni mir (Paco internacia, Kristana pacifismo). 3. Krščansko socialno delovanje (Kristana sociala agado) 4. Esperanto — informativno sredstvo (Esperanto, ilo por informo) 5. Esperanto — obrambeno sredstvo (Esperanto, ilo por defendo). — 6. Esperanto sredstvo za propagando (Esperanto ilo por propagando). In res, če bi se esperanto bolj razširil, bi lahko dobivali točne informacije o stanju Cerkve, bi lahko enotno branili katoliško vero in jo razširjevali. Na kongresu je bil tudi en zastopnik razkolnih Rusov in eden Anglikancev. Kongres se je dobro obnesel. Letos pa se vrši od 14. do 19. avgusta II. internacionalni kongres katoliških esperantistov v Hagu na Nizozemskem. Škof Msgr. Callier se jako zanima za kongres; potrdil je program in dovolil, da se ga udeležita zopet dva zastopnika: anglikanske in rusko-ortodoksne cerkve v svrhu zbližanja s katoliško Cerkvijo. Kongres vzbuja veliko zanimanje. L. E.

Trgovina oljnatih barv, firmežev in lakov ter vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr. „Uniona“.

Prigovorata so pred. duhovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznana solidna tverika.

Knjigovezalca „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam znaten popust. — — Solidno delo, zmerno ceno.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 4

priloga prečistiti du- svojo veliko in bogato zalogo **priložnostnih daril**
hovščini l. st. občinstvu
kot ure, verižice, uhane, zapestnice po najnižjih cenah. Za solidno in točno postrobo so jamel.

Ivan Kregar posar in izdelovatelj cerkvenega orodja in
posode, Ljubljana, Elizabetna cesta šte. 3

si priporoča v izde- cerkvene posode in orodja iz samostojne kovine po vzorcih
lovanje vsakovrstne ali po lastnem usredu v poljub-
nem st. ga. bistro posoda popravi in prenovi, posrebuje in pošilja vse po priznani najnižji ceni.

Nizke cene! Priporoča se Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadne čevlje,
hlače, srajce, če-
pice, panove, zna-
ke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Nieman) v Ljubljani

priporoča svoje bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezke, noteze, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijnalije.

Julija Štor, Ljubljana

Prešernova ulica št. 5.

Največja zaloga čevljev

za gospode, dame in otroke. Športni čevlji iz najbolj slovitih tovarn. Pravi goiserski gorski čevlji.

**Prva slovenska veletrgovina
z železnino in s poljedelskimi stroji**

Fr. Stupica, Ljubljana

Marije Terezije cesta šte. 1

priporoča bogato zalogo raznovrstne železnine, stavnih potrebščin, sani, izorstnih drsalik, motorjev, železnih blagajn itd.

Najnižje cene in solidna postrežba!

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, kraano in umetno v gotakem slogu, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v svoji stroki vraden najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Frančišek Gabrček, župni uprav.